

Η Ευρώπη στον Καθρέφτη του Trump: Έξι Υπαρξιακές Προκλήσεις

Δρ. Ρεβέκκα Παιδή

Άρθρο Γνώμης

Μάρτιος 2025

Αρ.6

Η εικόνα εξωφύλλου δημιουργήθηκε με τη βοήθεια Τεχνητής Νοημοσύνης.

Copyright © 2025 | All Rights Reserved

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Διεύθυνση: Ανδρέα Ζάκου, Γρ.301, 2404 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος.

Τηλέφωνο: +357 22 664470 ■ Email: info@ispd.org.cy ■ www.ispd.org.cy

Το Ινστιτούτο προάγει τον ελεύθερο και ανοιχτό δημόσιο διάλογο που εδράζεται στον ορθολογισμό και στην επιστημονική τεκμηρίωση. Οι απόψεις που εκφράζονται σε δημοσιεύσεις του Ινστιτούτου εκφράζουν αποκλειστικά τον/την συγγραφέα ή τους συγγραφείς και δεν αντανακλούν απαραίτητα τις απόψεις του Ινστιτούτου.

Δρ. Ρεβέκκα Παιδή

Ανώτερη Ερευνητική Εταίρος

Περί του Συγγραφέα

Η Ρεβέκκα Παιδή είναι Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα. Είναι κάτοχος Bachelor of Arts από το Τμήμα Βαλκανικών Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών, καθώς και κάτοχος δύο μεταπτυχιακών — ένα στην Πολιτική Οικονομία από το Πανεπιστήμιο του Sheffield (με άριστα) και Master of Philosophy στις Διεθνείς Σχέσεις από το Πανεπιστήμιο του Cambridge, όπου έλαβε διακεκριμένη υποτροφία από το Cambridge European Trusts. Έλαβε το διδακτορικό της από το Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Η τεχνογνωσία της βρίσκεται στους τομείς των Διεθνών Σχέσεων Μικρών Κρατών, των Διεθνών Σχέσεων της ΕΕ και των Διεθνών Σχέσεων στην Ανατολική Μεσόγειο. Η έρευνά της έχει δημοσιευθεί σε διεθνή περιοδικά με κριτές και έχει επιμεληθεί τόμους από έγκριτους διεθνείς εκδοτικούς οίκους. Τα ερευνητικά της έργα έχουν χρηματοδοτηθεί από εθνικούς και διεθνείς φορείς χρηματοδότησης, συμπεριλαμβανομένου του Ελληνικού Ιδρύματος Έρευνας και Καινοτομίας και του LSE-Hellenic Observatory-A.G. Ίδρυμα Λεβέντη. Η Ρεβέκκα είναι η συμπρόεδρος του Τμήματος Μικρών Κρατών στην Παγκόσμια Πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση Διεθνών Σπουδών, θέση που κατέχει από το 2020. Έχει προσκληθεί να δώσει διαλέξεις στο Σουηδικό Πανεπιστήμιο Άμυνας, στο Πανεπιστήμιο Carleton, στο Κοινοβούλιο του Λουξεμβούργου, μεταξύ των άλλους, και συχνά συνεργάζεται με ομάδες σκέψης και κοινότητες χάραξης πολιτικής. Η Ρεβέκκα εξελέγη στο Διοικητικό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης Διεθνών Σπουδών τον Μάιο του 2023.

Η Ευρώπη στον Καθρέφτη του Trump:

Έξι Υπαρξιακές Προκλήσεις

Εισαγωγή

Η νέα προεδρία του Donald Trump δεν συνιστά απλώς μια ακόμα πολιτική αλλαγή στην Ουάσινγκτον, αλλά μια βαθιά ανατροπή στις θεμελιώδεις αρχές του ευρωατλαντικού συστήματος. Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ χαρακτηρίζεται ως απρόβλεπτος ή ιδιοσυγκρασιακός, μέσα από τη ρητορική και τις πρακτικές του, όμως, εκφράζει ένα συνεκτικό και ριζικά αναθεωρητικό δόγμα εξωτερικής πολιτικής. Στόχος είναι η αποδόμηση της ήδη ευάλωτης φιλελεύθερης τάξης, ένας νέος κόσμος σε τροχιά αποπαγκοσμιοποίησης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, οικοδομημένη μέσα στο πλαίσιο της μεταπολεμικής φιλελεύθερης διεθνούς τάξης, με τις ΗΠΑ να αποτελούν τον πιο σημαντικό της άλλο, θα πρέπει να δει τον εαυτό της μέσα από τον καθρέφτη του Donald Trump. Βρίσκεται αντιμέτωπη με έξι σημαντικές προκλήσεις που θα κρίνουν την ευημερία, την ασφάλεια, τη διεθνή της θέση, τη συνοχή και την εξέλιξή της.

Πρώτη Πρόκληση: Ο Trump ως παρέκκλιση ή ως προάγγελος παγκόσμιας αλλαγής;

Η πρώτη πρόκληση αφορά τον τρόπο κατανόησης του φαινομένου Trump. Αν ιδωθεί ως μια ιδιοσυγκρασιακή απόκλιση, τότε η αναμονή για επιστροφή στην κανονικότητα φαντάζει ελκυστική.

Το δόγμα MAGA (Make America Great Again) εδράζεται σε μια ιδεολογική απόρριψη της φιλελεύθερης διεθνούς τάξης και επιχειρεί να αναδιαμορφώσει το διεθνές σύστημα προς όφελος μιας ιεραρχικής, διμερούς και συναλλακτικής προσέγγισης.

Αν όμως αναγνωριστεί ως έκφραση ευρύτερων κοινωνικοοικονομικών και πολιτικών τάσεων —αποτυχίες της παγκοσμιοποίησης, αύξηση των ανισοτήτων, συρρίκνωση της μεσαίας τάξης, άνοδος της παραπληροφόρησης— τότε οφείλουμε να αντιμετωπίσουμε τον τραμπισμό ως μακροχρόνιο φαινόμενο. Το δόγμα MAGA (Make America Great Again) εδράζεται σε μια ιδεολογική απόρριψη της φιλελεύθερης διεθνούς τάξης και επιχειρεί

να αναδιαμορφώσει το διεθνές σύστημα προς όφελος μιας ιεραρχικής, διμερούς και συναλλακτικής προσέγγισης.

Δεύτερη Πρόκληση: Η αποσταθεροποίηση του συστήματος συλλογικής ασφάλειας

Ο Trump αμφισβητεί την αρχή της συλλογικής άμυνας του NATO, επιμένοντας σε ένα πλαίσιο «πληρώνεις ή φεύγω». Αυτή η στρατηγική απονομιμοποιεί τις διαχρονικές αρχές της Συμμαχίας και μπορεί να ενθαρρύνει αναθεωρητικούς δρώντες, όπως η Ρωσία, να εκμεταλλευτούν την αποδυνάμωση της συμμαχίας. Η Ευρώπη οφείλει να ενισχύσει τη στρατηγική της αυτονομία, να επαναπροσδιορίσει τον ρόλο της κοινής άμυνας και ασφάλειας και να επενδύσει ουσιαστικά στην ενιαία αντίληψη άμυνας και ασφάλειας. Τα παραπάνω ευχολόγια έχουν ακουστεί επανειλημμένως. Η δεύτερη θητεία Trump ωστόσο φαίνεται να κινητοποιεί την Ένωση προς τη σωστή κατεύθυνση. Με τη Λευκή Βίβλο για την Άμυνα η ΕΕ δείχνει ότι συνειδητοποιεί τις προκλήσεις. Θα πρέπει να ανεβάσει, ωστόσο, ρυθμούς συνεργασίας, να αναλάβει σε κεντρικό επίπεδο τα κόστη και να αντιμετωπίσει τις πιέσεις που δέχονται ιδίως μικρά κράτη μέλη που έχουν πελατειακές σχέσεις με τις ΗΠΑ στην άμυνα και την ασφάλεια.

Τρίτη Πρόκληση: Ο προστατευτισμός και η αποσταθεροποίηση του διεθνούς εμπορίου

Η νεομερκαντιστική προσέγγιση του Trump επιδιώκει την αποδόμηση του ελεύθερου εμπορίου. Οι δασμολογικές πολιτικές και η μονομερής επιβολή όρων διαταράσσουν τις παγκόσμιες αλυσίδες αξίας και πλήττουν τα θεμέλια της ευρωπαϊκής εξαγωγικής οικονομίας. Η ΕΕ καλείται να προστατεύσει την οικονομία της, να απαντήσει στους δασμούς και να ενισχύσει εμπορικές συμφωνίες με άλλους δρώντες όπως ο Καναδάς, η Ιαπωνία και η Αυστραλία, ακόμη και με την Κίνα επιλεκτικά.

Οφείλει να ενδυναμώσει τις δικές της θεσμικές πρωτοβουλίες και να ηγηθεί σε νέα σχήματα παγκόσμιας διακυβέρνησης με κράτη ομοιόδεατες όπως ο Καναδάς για παράδειγμα.

Τέταρτη Πρόκληση: Η αποδόμηση της πολυμέρειας και των διεθνών θεσμών

Το δόγμα MAGA εναντιώνεται στη λογική της θεσμικής πολυμέρειας. Οι αποχωρήσεις των ΗΠΑ από τον ΠΟΥ, τη Συμφωνία του Παρισιού για το Κλίμα και άλλους θεσμούς δεν είναι συγκυριακές, αλλά ενταγμένες σε μια ιδεολογική απόρριψη των διεθνών οργανισμών. Η ΕΕ δεν είναι απλά υπερασπιστής μιας τάξης θεμελιωμένης στο διεθνές δίκαιο και τους διεθνείς οργανισμούς. Η σχέση της με τη θεσμική πολυμέρεια είναι υπαρξιακή, την αναζωογονεί και αναζωογονείται από αυτή. Ως εκ τούτου δεν νοείται ΕΕ χωρίς πολυμέρεια. Οφείλει να ενδυναμώσει τις δικές της θεσμικές πρωτοβουλίες και να ηγηθεί σε νέα σχήματα παγκόσμιας διακυβέρνησης με κράτη ομοϊδεάτες όπως ο Καναδάς για παράδειγμα.

Πέμπτη Πρόκληση: Η στρατηγική διάσπασης της ΕΕ μέσω διμερών σχέσεων

Ο Trump δεν βλέπει στην ΕΕ έναν εταίρο των ΗΠΑ, αλλά έναν ανταγωνιστή. Ως εκ τούτου στοχεύει να την αποδυναμώσει. Η στρατηγική του διαίρει και βασιλεύει θα μπορούσε να απειλήσει τη συνοχή της Ένωσης. Κατά την προηγούμενη θητεία Trump μικρά κράτη μέλη της Ένωσης προσπάθησαν να προσελκύσουν την προσοχή των ΗΠΑ υιοθετώντας την ατζέντα

Τι θα συμβεί όμως αν προκύπτουν διλήματα ή αν ο Trump ενθαρρύνει και υποστηρίζει ηγέτες που αμφισβητούν την ευρωπαϊκή ενοποίηση εκ των έσω;

Trump στο εσωτερικό τους ή ενδυναμώνοντας τις συναλλακτικές τους σχέσεις με τις ΗΠΑ. Η αναπτυσσόμενη σχέση Trump-Putin εγείρει καχυποψία στις συνήθως φιλοατλαντικές χώρες της ανατολικής ευρώπης. Ωστόσο, είναι βέβαιο ότι οι ΗΠΑ θα επιδιώξουν να παίξουν το χαρτί των διμερών σχέσεων. Όσο αυτές δεν αντιβαίνουν με την ιδιότητα του κράτους μέλους της ΕΕ θα είναι αμοιβαία επιθυμητές. Τι θα συμβεί όμως αν προκύπτουν διλήματα ή αν ο Trump ενθαρρύνει και υποστηρίζει ηγέτες που αμφισβητούν την ευρωπαϊκή ενοποίηση εκ των έσω; Η απάντηση της ΕΕ πρέπει να είναι η ενίσχυση της κοινής εξωτερικής πολιτικής, η κατανόηση των ανησυχιών των μικρότερων κρατών μελών και η ενδυνάμωση της αξιοπιστίας της εντός της Ένωσης και διεθνώς.

Έκτη Πρόκληση: Η διείσδυση του τραμπισμού στις ευρωπαϊκές κοινωνίες

Η ομιλία του αντιπροέδρου Vance στη Σύνοδο για την Ασφάλεια στο Μόναχο αποδεικνύει ότι η ατζέντα Trump θεωρείται εξαγωγή. Ο στόχος της αποπαγκοσμιοποίησης και της αποδόμησης της φιλελεύθερης τάξης θα επιτευχθεί αν μπολιαστούν και άλλοι με την ιδεολογία που προωθεί το δίδυμο Trump-Vance και οι υποστηρικτές τους. Η κανονικοποίηση των αφηγημάτων τους εντός των Ευρωπαϊκών κοινωνιών απειλεί τον φιλελεύθερο χαρακτήρα της ευρωπαϊκής δημοκρατίας. Η ΕΕ οφείλει να επενδύσει στην ανθεκτικότητα των δημοκρατικών θεσμών, στην εκπαίδευση πολιτών και στην αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Κυρίως, όμως, οφείλει να αντιμετωπίσει τις πραγματικές αιτίες αντισυστημισμού και του ριζοσπαστισμού που είναι η απογοήτευση από την πολιτική που δεν δίνει λύσεις στα υπαρκτά προβλήματα της φτωχοποίησης, των ανισοτήτων, της συρρίκνωσης της μεσαίας τάξης, της ανασφάλειας που βιώνουν οι πολίτες στην καθημερινότητά τους.

 Με δεδομένο ότι ο Trump δεν εκπροσωπεί απλώς μια απόκλιση, αλλά ενδεχομένως την απαρχή ενός νέου παγκόσμιου παραδείγματος, η εποχή της παρανόησης τελείωσε. Η Ευρωπαϊκή Ένωση καλείται να προχωρήσει χωρίς τον πιο σημαντικό της άλλο.

Οι προκλήσεις αυτές δεν είναι απλώς ζητήματα πολιτικής διαχείρισης. Είναι υπαρξιακές προκλήσεις. Αγγίζουν τον σκληρό πυρήνα της ταυτότητας, της δράσης και της υπόστασης της ΕΕ. Με δεδομένο ότι ο Trump δεν εκπροσωπεί απλώς μια απόκλιση, αλλά ενδεχομένως την απαρχή ενός νέου παγκόσμιου παραδείγματος, η εποχή της παρανόησης τελείωσε. Η Ευρωπαϊκή Ένωση καλείται να προχωρήσει χωρίς τον πιο σημαντικό της άλλο.